

Methods. We used methods of analysis and synthesis of innovative processes in domestic and foreign agricultural production, statistical, accounting-structural, regulatory, and economic balance and thematic study of technical support and basic directions of development of agricultural production in modern terms by introducing energy saving technologies agriculture.

Results. Of great importance is the detail of the subsystems in the overall development strategy of the development of events and identify the necessary resources to implement a system of content strategy. The mechanism of the investment policy of the region to attract real investment in agricultural enterprises in practice should be the implementation of a specific list of sub-projects and routines that make up the functional unity within the prescribed measures. Subprojects and routines should describe in detail the content of one specific measure proposed in the strategy development.

Originality. The first time the issue of attracting real investment in agricultural enterprises through the mechanism of formation of investment policy in the region/

Conclusion. Creating conditions to ensure high rates of export-oriented activities requires a set of interrelated activities aimed at forming an effective training system for business investment in agriculture. One of the areas in the implementation of this task could be a presidential program of management training for sectors of the economy, experts in the field of foreign trade.

Keywords: investment mechanism; investment policy; real investment; agricultural enterprises; investment process.

Одержано редакцією 18.10.2015
Прийнято до публікації 20.10.2015

УДК 338.436:664.12

БУТКО Наталія Валеріївна

кандидат економічних наук старший викладач
кафедри економіки підприємства, обліку і аудиту
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
e-mail: natashazhu4ok@rambler.ru

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНТЕГРОВАНОГО СЕКТОРУ ЦУКРОБУРЯКОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

Анотація. Обґрунтовано теоретичні основи та висвітлено практичні аспекти необхідності створення інтегрованих формувань в цукробуряковому підкомплексі. Розглянуто структуру виробництва цукру з цукрових буряків в Україні, проаналізовано основні показники роботи підприємств цукробурякового підкомплексу Черкаської області. Розглянуто напрями виробничо-господарської діяльності інтегрованої компанії та заходи ефективного розвитку інтегрованих структур ринкового типу.

Ключові слова: інтеграція, концентрація, інтегровані формування, сировинна зона, цукрові заводи, інтеграційні зв'язки, цукрові буряки, цукор.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси в економіці, пов'язані з переходом до ринкових форм господарювання, зміною форм власності, стали однією із причин спаду виробництва в аграрній сфері. Цей процес супроводжується розривом усталених виробничих зв'язків між підприємствами з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції. В свою чергу це обумовило необхідність пошуку та впровадження нових форм та механізмів взаємодії виробників у сфері АПК, створення інтегрованих структур в межах окремих продуктивних підкомплексів для формування та розвитку конкурентоспроможних внутрішнього та зовнішнього ринків продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку економічних відносин бурякосійних підприємств та цукрових заводів висвітлені у працях: В. І. Власова, Є. В. Імаса, М. Ю. Коденської, С. В. Коткова, Н. О. Лукашенко [11], Л. Г. Медвідь [3], В. О. Морохової [1], П. Т. Саблука [4], О. М. Стасенка [5], В. І. Пиркіна, Я. А. Пендзєя, М. М. Ярчука [6; 9; 10] та інші.

Отримані результати залишають шлях для подальших досліджень у сфері визначення заходів покращення та обґрунтування перспективних напрямів ефективного розвитку інтегрованих структур ринкового типу.

Метою статті є обґрунтування теоретичних аспектів створення інтегрованих формувань та оцінка сучасного стану розвитку інтеграційних зв'язків в цукробуряковому підкомплексі регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цукробуряковий підкомплекс – один із експортно-орієнтованих підкомплексів, що може забезпечити власні потреби населення в цукрі й створити достатні резерви для його експорту до інших країн. Основу виробничо-технологічної бази цукрової промисловості України становлять спеціалізовані господарства з вирощування насіння цукрових буряків, підприємства з доробки і підготовки насіння до сівби, інші підприємства та організації, що обслуговують цукробурякове виробництво. Ще на початку 90-х років минулого століття Україна входила до шістки найбільших експортерів бурякового цукру в світі, цукрові буряки вирощували на площі понад 1,6 млн. га, а їх переробкою займалися 120 цукрових заводів [1].

Однак протягом останніх років, внаслідок структурної перебудови економіки України, стихійного нерегульованого переходу до ринкових умов господарювання цукробуряковий підкомплекс зазнав значних деформацій, а його частка в світовому виробництві цукру скоротилася до 1,0% [2]. Зменшилася площа посіву цукрових буряків, скоротилися ареали їх розміщення, відбулася деспеціалізація і переспеціалізація господарств, зазнали великих змін сировинні зони, багато цукрових заводів зменшили виробництво цукру, а частина з них зовсім не працювала, що й призвело до значного зменшення виробництва цукру [3]. Все це стало передумовою розвитку міжгалузевих і міжпідприємницьких відносин та організації нових ефективних виробничо-господарських структур.

У цукробуряковому виробництві формування інтегрованих структур відбувається на основі концентрації виробництва сировини в необхідних обсягах для забезпечення виробничих потужностей цукрових заводів. Сировинна зона, як сукупність бурякосійних підприємств, повинна бути територіально наближена до промислового підприємства з переробки цукрових буряків та функціонувати через встановлення розвинених виробничо-економічних взаємозв'язків між ними. Компактність сировинних зон навколо цукрових заводів позитивно позначається на ефективності цукробурякового виробництва, оскільки знижує транспортні витрати, а також втрати коренеплодів та вмісту в них цукру.

В основі організації інтегрованих структур цукробурякового комплексу покладені наступні принципи [4]:

- взаємна зацікавленість у вигідному співробітництві сільськогосподарських та переробних підприємств;
- науковий підхід до вибору організаційних форм, напрямів і послідовності проведення робіт із спеціалізації і концентрації з урахуванням виробничої структури й економіки господарств, нагромадженого досвіду;
- збереження господарської самостійності підприємств-учасників аграрно-промислового формування;
- матеріальна заінтересованість працівників у підвищенні ефективності виробництва як об'єднання в цілому, так і кожного підприємства зокрема;

- збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції, поліпшення її якості, зростання продуктивності праці, зниження витрат і підвищення прибутковості.

Наразі виробництво і переробка цукрових буряків в Україні концентруються в інтегрованих структурах, які займаються як вирощуванням коренеплодів, так і виробництвом цукру. До складу таких формувань входять підприємства різного типу – сільськогосподарські, промислові, транспортні, а також допоміжні та обслуговуючі [5]. Такі інтегровані структури забезпечують підвищення ефективності аграрно-промислового виробництва за рахунок збалансованого розвитку всіх галузей виробництва, запобігають втратам продукції на всіх етапах виробничо-технологічного ланцюга, забезпечують повне безвідходне використання та переробку основної, супутньої та побічної продукції, впроваджують в усіх галузях АПК досягнення науки і передового досвіду, сучасної високопродуктивної й екологічної техніки й технології, здійснюють заходи щодо раціонального й ефективного використання ресурсного потенціалу, поліпшення якості та зниження собівартості продукції, підвищення рентабельності виробництва.

В цукровій галузі України сформовані в останні роки інтегровані компанії у сезоні переробки цукрових буряків урожаю 2014 р. виробили 1593,6 тис. т цукру або 76,6 % від його загального виробництва (рис. 1).

Найбільшими серед них є ТОВ Фірма «Астарта» об'єднує підприємства у Полтавській, Хмельницькій, Харківській областях (466,4 тис.т), ТзОВ «Радехівський цукор» – у Львівській та Тернопільській областях (278,3 тис.т), ТОВ «Агропродінвест» – у Вінницькій та Полтавській областях (220,3 тис.т), «Т-Цукор» – у Тернопільській області (173,5 тис.т), Агрофірма «Світанок» – у Київській області (104,1 тис.т), ТОВ «Панда» – у Черкаській області (72,6 тис.т), ПАТ «Геофіпольський цукровий завод» – у Хмельницькій області (71,5 тис.т). Частка інших виробників складає 23,4% від всього обсягу (487,4 тис.т.)

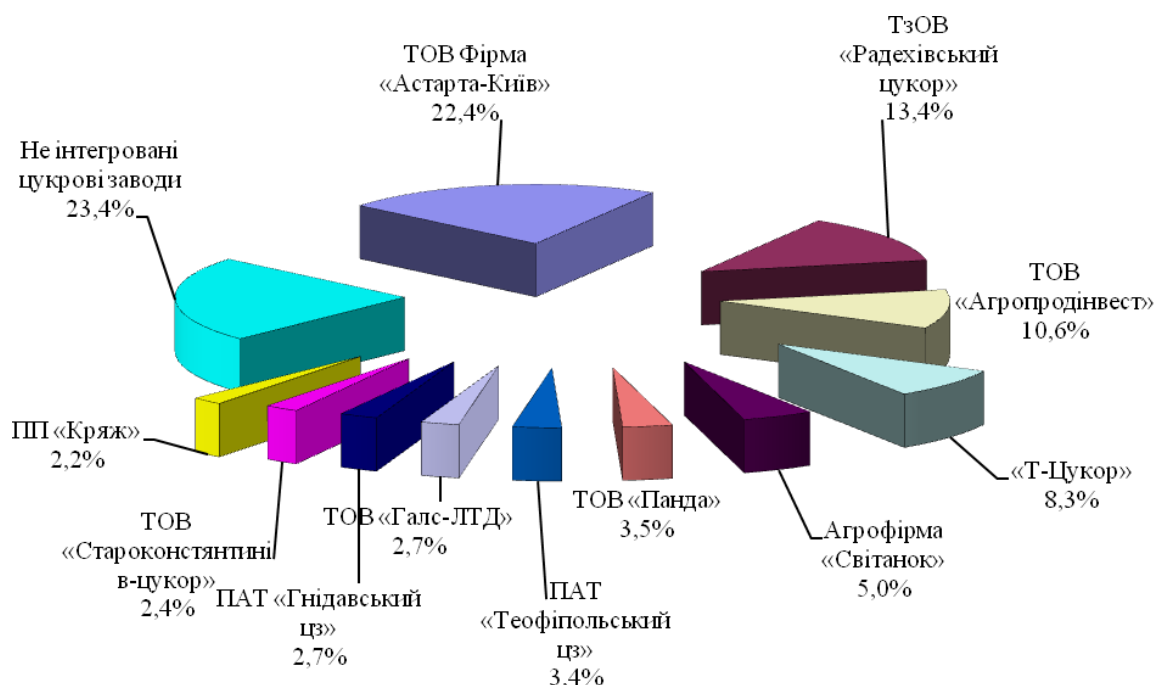

Рис. 1. Структура виробників цукру з цукрових буряків у 2014 р., % [6]

Нині лише сім областей України можна віднести до суто бурякосійних, серед яких чільне місце займає Черкаська область, цукробурякова галузь якої функціонує

виключно в інтегрованому полі, використовуючи також сировину зовнішніх щодо аграрно-промислових формувань сільськогосподарських підприємств.

Посівна площа під цукровими буряками у Черкаській області зменшилась: в 2014 р. – на 51,8%, в 2013 р. – на 66,3%, в 2012 р. – на 11,1% проти 2010 р. (табл. 1), однак останнього досліджуваного року збільшилася на 43,0% порівняно з попереднім роком. рожайність цукрових буряків має тенденцію до зростання, крім 2013 р., проте у 2014 р. вона збільшилася на 80,8% (77 ц) порівняно з 2010 р., що зумовлено розвитком культури землеробства, частковим підвищенням технологічної дисципліни, дотриманням системи забезпечення добривами, чому сприяють інтегровані об'єднання. Обсяг заготовлених цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами області у 2014 р. склав 862,7 тис. т, що на 11,7% менше обсягу заготівлі 2010 р.

Таблиця 1

Показники роботи цукробурякового підкомплексу Черкаської області

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у % до 2010
Посівна площа, тис. га	35,9	40,0	31,9	12,1	17,3	48,2
Урожайність, ц/га	276	375	452	422	499	180,8
Валове виробництво, тис. т	977,0	1439,3	1429,0	481,8	862,7	88,3
Цукристість буряків при прийманні, %	15,45	15,54	16,04	15,78	16,40	106,1
Перероблено буряків, тис. т	744,0	1198,1	1070,8	312,3	594,9	80,0
Цукристість стружки, %	14,85	15,29	15,49	15,39	15,90	107,1
Втрати сировини при зберіганні, %	1,67	1,45	1,05	1,48	1,27	76,0
Вироблено цукру, тис. т	87,3	185,6	139,9	40,6	88,7	101,6
Втрати цукру у виробництві, %	0,99	1,01	0,93	1,00	0,88	88,9
Вихід цукру, %	11,81	12,38	12,86	12,59	13,29	112,5
Вміст цукру в мелясі, %	1,93	1,90	1,70	1,80	1,73	89,6
Ступінь вилучення цукру, %	74,56	76,31	78,67	78,55	78	104,6
Коефіцієнт використання потужностей, %	86,31	81,02	82,79	81,87	89,16	103,3
Кількість заводів, од.	6	7	5	2	3	-3

* Джерело [7; 8; 9; 10]

В Черкаській області у 2014 р. працювало 3 цукрові заводи проти 6 у 2010 р., з коефіцієнтом використання потужностей 89,16%. Цукрові заводи переробили 594,9 тис. т коренеплодів з середньою їх цукристістю по області 16,40%. Виробництво цукру-піску у 2014 р. зросло на 1,6% проти 2010 р. за рахунок збільшення виходу цукру з цукрових буряків на 12,5% останнього досліджуваного року.

Основу бурякоцукрового підкомплексу Черкаської області складає інтегрована компанія ТОВ «Панда», виробничо-господарська діяльність якої відбувається за наступними напрямками: вирощування цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами різних організаційно-правових форм, які формують зону бурякосіяння та обслуговування інтегрованого формування, виробництво основної (цукру) та супутньої (меляса, жом, вапно, дефекат) продукції, надання різноманітних послуг сільськогосподарським підприємствам тощо.

Основною метою створення інтегрованого аграрно-промислового об'єднання «Панда» є забезпечення стабільного розвитку буряківництва та цукроваріння шляхом поєднання виробничих взаємозв'язків та інтересів усіх учасників єдиного виробничо-технологічного ланцюга.

Сировинна зона ТОВ «Панда» об'єднує сільськогосподарські підприємства Корсунь-Шевченківського, Звенигородського, Лисянського, Тальнівського, Уманського районів Черкаської області. Переробку цукрових буряків та виробництво цукру здійснюють заводи ТОВ «Селищанський цукровий завод», ТОВ «Цибулівський цукровий завод», ТОВ «Тальнівський цукровий завод».

Із року в рік на цукрових заводах фірми ТОВ «Панда» виконуються великі обсяги робіт з реконструкції та модернізації виробництва. Як результат – ці цукрові заводи мають найнижчі витрати паливно-енергетичних ресурсів та високу якість виробленої продукції [10]. Крім того, інтегрована компанія ТОВ «Панда» впроваджує схеми споживання скрапленого газу, зокрема Селищанський цукровий завод вже має таку можливість.

У 2014 р. працювало два цукрові заводи інтегрованої компанії «Панда», які переробили 587,4 тис. т цукрових буряків та виробили 72,6 тис. т цукру (Селищанський цукровий завод – 40,3 тис. т, Тальнівський цукровий завод – 32,3 тис. т), що складає 3,5% загальнодержавного обсягу виробництва (табл. 2).

Таблиця 2

Виробництво цукру з цукрових буряків у ТОВ «Панда»

Рік	Кількість цукрозаводів, од.	Переробка цукрових буряків, тис. т	Виробництво цукру, тис. т	У % до виробництва цукру в Україні
2009	1	279,0	32,9	2,6
2010	2	452,2	50,3	3,3
2011	3	742,6	90,9	3,9
2012	3	789,0	100,9	4,5
2013	1	333,3	42,3	3,5
2014	2	587,4	72,6	3,5

* Джерело [9; 10]

Взаємна зацікавленість виробників цукросировини та її переробників у результатах ефективної співпраці щодо зниження затрат на кожному етапі проходження продукції є основою модернізації діючих цукрових заводів й удосконалення технології виробництва цукрових буряків та технічному його забезпеченні.

В сучасних умовах розвитку інтеграційного процесу у промисловості та в агросфері усувається багато недоліків в організації та структурі управління, забезпечується гармонійне поєднання економічних і адміністративних методів, відбувається підвищення рівня керівництва підприємствами.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, розвиток інтеграційних процесів у цукробуряковому виробництві має позитивний вплив на виробничо-господарську діяльність сільськогосподарських та переробних підприємств, адже інтеграція дозволяє покращити внутрішні та міжгалузеві зв'язки, розвивати спеціалізацію та концентрацію виробництва, посилити розвиток та технічне оснащення підприємств-учасників, впроваджувати у виробництво досягнення науково-технічного прогресу, заощаджувати кошти в зв'язку з усуненням проміжних фінансово навантажених ланок між виробниками сировини та її переробниками тощо. Відповідно забезпечується підвищення ефективності цукробурякового виробництва.

Список використаної літератури.

1. Морохова В. О. Перспективи розвитку цукробурякового виробництва України / В. О. Морохова, О. В. Сай : зб. наук. праць Луцького нац. техніч. ун-ту. Серія «Економіка та менеджмент». – 2013. – Вип. 10 (38). – С. 160–168.
2. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо ситуації на ринку цукру [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/system/files/%D0%A6%D0%A3%D0%9A%D0%9E%D0%A0%20%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202015.pdf>.

3. Медвідь Л. Г. Тенденції та проблеми розвитку бурякоцукрового комплексу України / Л. Г. Медвідь, Л. П. Рибаківа // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.15. – С. 271–276.
4. Цукробурякове виробництво України: проблеми відродження, перспективи розвитку: моногр. / П. Т. Саблук, М. Ю. Коденська, В.І. Власов та ін.; За ред. акад. П. Т. Саблука, проф. М. Ю. Коденської. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 390 с.
5. Стасенко О. М. Сучасний стан та шляхи підвищення урожайності та рентабельності цукрових буряків в Україні / О. М. Стасенко, С. М. Стасенко // Молодий вчений. – 2015. – № 5. – Ч. 2. – С. 98–100.
6. Голова правління «Укрцукру» Ярчук (до 4 вересня): Справедлива ціна на цукор повинна бути не меншою, ніж 16-16,5 гривень/кг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukranews.com/uk/interview/2015/09/09/646>.
7. Сільське господарство Черкащини – 2014 р.: стат. зб. / Держ. ком. стат. України Головне управління стат. у Черкаській обл. – Черкаси, 2015. – 252 с.
8. Щорічна інформація про виробництво цукру із цукрових буряків станом на 20 лютого 2015 р. [Електронний ресурс] : журн. / Вісник цукровиків України. – 2015. – №2. – Режим доступу: http://sugar-journal.com.ua/custom/files/Vestnik_ua/2015/02/13-14.pdf.
9. Виробництво фабричних цукрових буряків і насіння в Україні у 2011 році: доповідь Голови правління НАЦУ «Укрцукор» Ярчука М.М. на Науково-технічній конференції цукровиків України «Цукробурякове виробництво в умовах реформування національної економіки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sugarconf.com/custom/files/ua_2012_04/mat_conf/24-58.pdf.
10. Ярчук М. М. Підсумки роботи бурякоцукрової галузі України за 2013 рік та завдання на поточний рік [Електронний ресурс] / М. М. Ярчук. – Режим доступу: http://www.sugarconf.com/custom/files/ua_2014_03/28-71.pdf.
11. Лукашенко Н. О. Вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на розвиток цукрових підприємств в бурякоцукровому комплексі України / Н. О. Лукашенко, С. В. Котков // Продовольчі ресурси. – 2014. – № 2. – С. 132–140.

References

1. Morohova, V. O. (2013). Perspectives of sugar-beet production in Ukraine. *Ekonomika ta menedzhment (Economics and Management)*, 10 (38), 160-168 (in Ukr.)
2. Informational and analytical data concerned with the sugar market. Retrieved from <http://minagro.gov.ua/system/files/%D0%A6%D0%A3%D0%9A%D0%9E%D0%A0%20%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202015.pdf>
3. Medvid', L. G. & Rybakova, L. P. (2015) Tendencies and problems of Ukrainian sugar-beet complex. *Nayukovij visnyk NFU Ukrainy (Scientific bulletin of NFU of Ukraine)*, 22.15, 271-276 (in Ukr.)
4. Sablyuk, P. T., Kodens'ka, M. Yu., Vlasov, V. I. (2007). In Sablyuk (Ed.). Ukrainian sugar-beet production: problems of revival, perspectives of development. Kyiv: NSC IAE (in Ukr.)
5. Stasenko, O. M. & Stasenko, S. M. (2015). Modern situation and ways of productivity and profitability of sugar-beets in Ukraine. *Molodiy ychenij (Young scientist)*, 5, 98-100 (in Ukr.)
6. Yarchuk "UKRsugar", the principle (2015): Real price for sugar must be not less than 16-16,7 hr per kilo. Retrieved from <http://ukranews.com/uk/interview/2015/09/09/646>.
7. Agriculture of Cherkassy region for 2014. In Priymak (Ed.) Cherkassy (in Ukr.)
8. Decade information of sugar-beets production on the 20th of February, 2015 (2015). *Vistnyk zukrovykiv Ukrainy (Herald of Ukrainian sugar-makers)*, 2. Retrieved from http://sugar-journal.com.ua/custom/files/Vestnik_ua/2015/02/13-14.pdf
9. Yarchuk, M. M. "UKRsugar", the principle (2011): Production of manufacturing sugar-beets and seeds in Ukraine in 2011. Retrieved from http://sugarconf.com/custom/files/ua_2012_04/mat_conf/24-58.pdf
10. Yarchuk, M. M. (2013). Resume of Ukrainian sugar-beet sphere in 2013, and tasks for the next year. Retrieved from http://www.sugarconf.com/custom/files/ua_2014_03/28-71.pdf (in Ukr.)
11. Lukashenko, N. O. & Kotkov, S. V. (2014). Inner and outer influence to the development of business of Ukrainian sugarbeet complex. *Prodovolchy Resursy (Food stocks)*, 2, 132-140 (in Ukr.)

BUTKO Nataliya Valeriivna

PhD in Economics Senior lecturer in business economics, accounting and auditing Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky

PECULIARITIES OF AN INTEGRATED SECTOR OF SUGAR-BEET SUB-COMPLEX

Abstract. Introduction. *The Ukrainian sugar-beet sub-complex has been lately deformed. The sugar-beet sown area has been decreased, their zones have been diminished. Despecialization and respecialization of the farms have taken place. Raw material zones have been changed greatly. Many sugar-refineries have diminished in sugar production. All these factors became the reason of interbranch and interindustry relations, and the appearance of the integrated communities in different spheres of national economy.*

Purpose. *Summing up the theoretical aspects of the integrated communities in the sugar-beet sub-complex creation, and the estimation of their integrated ties effectiveness.*

Results. *Nowadays economic interaction of beet-undertakings and sugar-refineries are developed via strengthening the vertical integration. The production and processing of sugar-beets in Ukraine are based in the integrated communities dealing with growing roots and producing sugar. Agricultural, industrial, transportation companies, as well as additional and servicing productions are included into such communities. Such integrated structures provide wasteless usage and production processing, effective use of the resource potential, and the rise of the production effectiveness. In Ukrainian sugar-beet sphere recently integrated companies in 2014 beet season produced 76,6 % sugar out of the total production. At present only 7 regions of Ukraine can be called beet ones. Among them the important place is taken by Cherkassy region where the beet production exists only in an integration form. The center of the integrated sugar-beet Cherkassy sub-complex is LLC «Panda». Its goal is to provide stable development of the sugar-beet production and sugar making via the connection of ties and interests of all production participants. At «Panda»'s plants the great attention is paid to reconstruction and modernization. As the result such sugar-refineries have the lowest fuel consumption and high quality of the products.*

Conclusion. *The development of integration processes influences positively the undertaking productive activities, allows making their internal and external ties better, applies modern innovations into all spheres of agriculture, and provides the effectiveness of sugar-beet production.*

Keywords: *integration; concentration; integrated forming; raw zone; refineries; integration links; sugar beets; sugar.*

*Одержано редакцією 11.11.2015
Прийнято до публікації 14.11.2015*

УДК 631.11.331.4

ДУДНИК Оксана Сергіївна

*аспірант, Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки», м. Київ
e-mail: ksushentsija@mail.ru*

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. *Малі форми господарювання в Черкаській області мають достатній потенціал розвитку, однак його реалізації перешкоджає ряд факторів: труднощі з реалізацією продукції, недостатня державна фінансова підтримка, низький рівень інформаційно-консультаційного і кадрового забезпечення. Для підвищення ефективності функціонування малих форм господарювання в сільському господарстві регіону запропоновано комплекс заходів і обґрунтовано пріоритетні напрямки вирішення зазначених проблем розвитку малих форм господарювання.*

Ключові слова: *малі форми господарювання, сільське господарство, фермерство, особисті селянські господарства, ефективність, багатокладність, агробізнес, кооперативи.*

Постановка проблеми. Роль малих форм господарювання в аграрному секторі Черкаської області досить велика: їх частка в загальному обсязі виробництва сільськогосподарської продукції у 2014 році становила 30,2%. Малі форми швидше реагують на зміну факторів зовнішнього середовища і ринкових ситуацій, дозволяють вирішувати проблему підвищення зайнятості в селах. У той же час значно відстають в оснащеності засобами виробництва, забезпеченості кадрами та об'єктами інфраструктури порівняно з великими та середніми підприємствами. Тому пошук шляхів